

TÁRSASÁGI HÍREK – BESZÁMOLÓ

FERENCZI ATTILA

BESZÁMOLÓ AZ ÓKORTUDOMÁNYI TÁRSASÁG 2017–2018. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Az Ókortudományi Társaság mai ünnepi ülésével zárja működésének 60. évét, pedig már az előző ülés időpontjára is kitelt az évforduló, ugyanis 1958. március 27-én tartotta Társaságunk az alakuló ülését. Az Ókortudományi Társaság első elnöke Marót Károly volt, alelnökei Moravcsik Gyula és Trencsényi-Waldapfel Imre, főtítkára Harmatta János. Kevés szakmai társaság tekinthet vissza ilyen hosszú, folyamatos és máig eleven hagyományra. Minden hónap harmadik péntekjén (ha csak a naptár rendkívüli körülményei ezt nem teszik lehetetlenné, mint ahogy ez például az idei évben történt) délután ötkor elkezdődnek a felolvasóülések. Régebben ezek helyszíne a Tudományos Akadémia épülete volt, de már évtizedek óta az Eötvös Loránd Tudományegyetem ad helyet nekik, amit ezúton is meg kívánunk köszönni. Az eltelt hatvan év alatt átalakult az előadások formája, tartalma, nagy részben kicserélődött a hallgatósága, de az érdeklődés és a szakmai elköteleződés változatlan maradt. Az ülések hallgatóságának létszáma nálunk jóval nagyobb szakmáknak is örömeire szolgálhatna.

Ha a 60. akadémiai év társasági tevékenységén végigtekintünk, számos eseményről számolhatunk be. A fővárosi felolvasóestek szokásos 15 előadása mellett vidéki tagozatainkban összesen 35 önálló előadás hangzott el. Idén is messze a legaktívabb a szegedi tagozatunk volt. Itt az önálló előadások mellett két nemzetközi konferenciát is szerveztek, melyek közül a *Sapens ubique civis V.* nemzetközi doktorandus- és posztdoktori konferencián összesen 33 előadás hangzott el, a *Nők az Ókorban és a középkorban* című konferencián pedig 6. Magyar nyelvű konferenciával emlékeztek meg továbbá Theodor Mommsen születésének 200. évfordulójáról, ahol 5 előadást hallgathattak meg az érdeklődők. Piliscsabán három önálló előadás mellett megszervezték a *Symposium Classicum Peregrinum* tavalyi találkozóját neves külföldi előadókkal, amelynek anyaga az *Acta Antiqua*-ban vár megjelenésre. A Miraculum-konferenciát a debreceni ókortörténeti tan-székkal, illetve a debreceni tagozatunkkal közösen szervezték. Itt húsz előadás hangzott el. Debrecenben ezenkívül elhangzott még két önálló előadás is.

Ez összességében 69 olyan előadás, melyre az Ókortudományi Társaság hívta érdeklődő tagjait és az érdeklődő társaságon kívüli közönséget. Ez mindenképpen a szakma kivételes aktivitását jelzi ebben az évben is, és alighanem a maga nemében rekordot jelent.

A budapesti előadások szervezésénél idén is arra törekedtünk, hogy megjelenjenek bennük az ókortudomány különböző területei, részdiszciplínái és különböző műhelyei. Abból a meggyőződésünkben indultunk ki, hogy egymás kutatásainak, tudományos problémáinak, sőt olykor eltérő szakmai módszertanának a megismerése gazdagító hatással van, és tágítja szakmai horizontunkat. Ezt a meggyőződésünket persze gyengítette, hogy olykor a két egymást követő előadás között kicserélődött a hallgatóság egy része. Voltak, akik csak az őket közelebből érintő előadásokat jöttek meghallgatni, majd annak végeztével távoztak.

A péntek esti Múzeum körúti előadásokban megjelentek a szakma hagyományos nagy területei. Hallhattuk Egyiptomról és az ókori Keletről Schreiber Gábort, Endreffy Katát, Dembitz Gabriellát, Csabai Ágnest, Vér Ádámot, római irodalomról Kiss Dánielt, régészetről Vandlik Katalint, Bence Ágnest és Gábor Sámuel, vallástörténetről Kósa Gábort, Lindner Gyulát, filozófiáról Heidl Györgyöt és Lautner Pétert, történelemről Grüll Tibort. Radnóti Sándor Társaságunk áprilisi ülésén emlékezett meg Szilágyi János György születésének 100. évfordulójáról. Budapesten összesen 5 nő és 10 férfi adott elő ebben az akadémiai évben.

Ezúton szeretnénk ismét megköszönni mindazoknak a munkáját, akik előadást tartottak, illetve részt vettek a felolvasóülések szervezésében. Köszönetképpen hangzott el mindannyiuk neve itt. Az ő munkájuktól és önzetlen lelkesedésüktől működött ebben az évben is a Társaság. A vidéki tagozatok minden előadójának nevét, az elhangzott számokból következően nem tudjuk felolvasni, de a vidéki tagozati elnökök kifejezték már nekik köszönetüket.

Továbbra is fontosnak tartotta társaságunk, hogy lehetőségei szerint támogassa az ókortudományi rendezvényeket. Támogatjuk a Szegeden megrendezendő 13. Magyar Ókortudományi Konferenciát, és szerény támogatásban részesítjük az *Ókor* című folyóirat megjelentetését is.

Ebben az akadémiai évben távozott közülünk Szepessy Tibor, Társaságunk alapító tagja, a XX. századi magyar ókortudomány kiemelkedően fontos képviselője, nagy hatású tanár, kitűnő tollú szerző és jelentős ókortudós. Rajta, személyén keresztül ismerték meg későbbi kutatók generációi az antik regény vagy a görög líra kutatásának szépségeit. Halála súlyos veszteség a magyar ókortudománynak és az Ókortudományi Társaságnak is.

Az Ókortudományi Társaság választmánya idén is döntött a szokásos díjainak odaítéléséről, mielőtt azonban ennek eredményét ismertetnénk, fontosnak tartjuk, hogy felhívjuk arra a figyelmet, hogy az előadások számában mutatkozó prosperitás nem tükröződik a nyomtatott formában megjelent publikációk mennyiségében. Az előző évhez hasonlóan idén sem tudtuk kiadni a Lénárd Sándor-díjat, melyet az alapító, Lénárd Sándor özvegye az ókor latin nyelvű irodalmait elemző monográfiák díjazására hozott létre.

Az Ókortudományi Társaság a legfőbb díját, az idei Ábel Jenő-emlékérmét Karsai Györgynek ítélte. (Laudációját Ritoók Zsigmond készítette el.)

Karsai György tudományos pályája négy évtizeddel ezelőtt egy, a Társaságban tartott, s mindjárt vitát kiváltott, Euripidés *Helenéjéről* szóló előadással kezdődött. Munkásságának középpontjában azóta is a görög dráma, közelebbről a tragédia áll. Előbb Euripidés *Hippolytosának* adta részletekbe menő, gondos elemzését, amit az *Orestés* követett, azután azonban sorra következtek a két másik tragikus művei: Sophoklész *Philoktétesze*, az *Antigoné*, Aischylosztól a *Prométheus*, a *Perzsák*, legutóbb pedig az *Oidipus*, melynek nemcsak újszerű értelmezését adja készülő könyvében – melyből jelentős részleteket ismerhetünk az *Ókor* lapjairól vagy egy, az antik drámáról szóló gyűjteményes kötetből – , hanem Térey Jánossal a fordítását is elkészítette, miként korábban az *Orestés*nek. Tekintettel arra, hogy ebben az esetben egy hatalmas elődje is van Babits Mihály személyében, a Karsai–Térey-fordítás elemzése különösen érdekes feladat lesz.

Mi jellemzi a Karsai-féle drámaelemzéseket? Legalább három dolgot kell említenünk. Az egyik a nyelvi elemzés filológushoz illően gondos volta: Karsai komolyan veszi, hogy mit jelentenek a szavak. A második, hogy a végsőkéig menő szigorúsággal vizsgálja, hogy ebből a szigorúan vett jelentésből mi következik a dráma egésze, vagyis nemcsak az illető beszélő, hanem a vele valamilyen viszonyban levő személyek szempontjából. A harmadik a tragikum kérdése. Tudnivaló, hogy a tragikum mibenléte minden kor számára izgató, s megoldása egy-egy korra jellemző volt, nem elválasztható a kor vagy az irányzat értékfelfogásától. Karsai egy értékválságos kor számára mutatja meg, hogy a görög tragédia világában is megjelenik az értékválság, s a tragikum sokszor éppen ebből, kiélezetten fogalmazva, a tragikum lehetőségének elvesztéséből, kérdésessé válásából adódik; a tragikum a fájdalmas kiábrándulás és kiábrándítás tragikuma. Karsai tehát azt keresi és mutatja meg, ami a mai befogadóban visszhangra talál, amiben 2500 év távlatából is a maga világára ismer.

Karsai György azonban nemcsak a filológus szemével mint magyarázandó szövegeket olvassa a tragédiákat, hanem mint színpadra szánt alkotásokat látja is. Számos görög tragédia színpadra állításában vett nemcsak úgynevezett szakértőként, hanem értelmezőként is részt. Ez vezette azután egy sajátos új műfaj, a beavató színház kitalálásához-kialakításához. Ez a rendelkező próba, a rendezővel és a színészekkel való eszmecsere, a filológiai értelmezés és a közösség előtt való előadás sajátos vegyülete, amivel színpad és nézőtér, dráma és élet ókori egységéhez hasonló egységbe hozza a drámát és a befogadót. Karsai itt a darabot betanító ókori szerző szerepét játssza, másfelől a tanárét, aki a színészt és közönséget együtt tanítja, hogy milyen a darab értelmezésének legalább egyik lehetősége, de egyúttal arra is, hogy mi mindent lehet (kell?) figyelembe venni egy ókori darab értelmezésekor. Mert egy drámát lehet élvezni úgy is, hogy egyszerűen hagyjuk hatni magunkra, de ahhoz, hogy ezt a delejes hatást meg is tudjuk magyarázni, sok mindent tudni kell. Ezt adja a nézőknek, hallgatóknak Karsai, a tanár.

Mert Karsai nem csak a dolgozószobájában vagy a színházi próbákon tanított és tanít. Nem sok magyar ókortudós mondhatja el, hogy annyi külföldi egyetemen volt vendégtanár, min ő: Párizs, Strassburg, Lille, Caen, de itthon is tanára volt a Közép Európai Egyetemnek (CEU), a Pécsi Tudományegyetemnek, a Színház- és Filmtudományi Egye-

temnek és – ahol oktatói pályáját kezdte – az ELTE Bölcsészettudományi Karának, ahol óind nyelvet és irodalmat oktatott, és publikált is ilyen tárgyú dolgozatokat.

Mert bár tudományos munkásságának középpontjában kétségtelenül a görög tragédia áll, tájékozottsága, érdeklődési köre, de még tudományos tevékenysége is ennél jóval szélesebb. Még pályája elején foglalkozott az aranyásó hangyák Hérodotosznál említett kérdésével is, de ami ennél fontosabb: két vékony, de annál tartalmasabb kötetben a két homérosi eposzsal is. A munkák egy széles olvasóközönségnek, ha nem éppen a tanuló ifjúságnak szánt sorozatban jelentek meg, de Karsainak ez csak azt jelentette, ami egyébként is mindig célja volt: közérthetőnek lenni. Nem is sokat foglalkozott a Homéros-filológia kedves kérdéseivel: hogyan lettek a homérosi eposzok, vagy hogy mit jelent a nyelv formularitása, hanem a művekre mint költeményekre tekint, egyes alakokat elemez, de úgy, hogy az egészre is rátekintést ad, úgy, mint egy mai műalkotásra, kapcsolódva ezzel a magyar Homéros-tudomány egy sajnálatosan nem gazdag hagyományához.

Kiváló modernnyelv-tudása, mely képessé tette őt arra, hogy éveken át külföldön tanítson, kapcsolatteremtő képessége lehetővé tette számára, hogy számos ország szakembereivel kerüljön kapcsolatba, és vigye így is mindenfelé a magyar ókortudatás jó hírét.

Az Ókortudományi Társaság Választmánya ezért úgy döntött, hogy a 2018. évben az Ábel Jenő-érmet Karsai Györgynek ítéli oda.

Marót Károly-díjjal tüntette ki a Társaság Németh Attilát.

Németh Attila könyve, az *Epicurus on the Self* 2017-ben jelent meg a Routledge kiadónál. Az én, vagy a szokásos filozófiai zsargonnal a *self* problémája a filozófiai tanítás fontos részeihez vezeti el a szerzőt, az egyén működésmódjával kapcsolatos szöveghehelyek tanulmányozása összekapcsolódik a pszichológia, etika és természetesen az észlelés, érzékelés epikureus teóriájával, illetve azzal a kérdéssel, hogyan függnek össze érzelmeink és a megértés, vagy mindezek hogyan vezetnek el a cselekvéshez. Ahogyan David Sedley bírálataiban írta, az erősen töredékes, nehezen elemezhető herculaneumi papiruszon fennmaradt *Peri physeós* 25. könyvének elemzésével már az első fejezetben Németh egészen eredeti és meggyőző megállapításokra jut, melyek részben új utakat is mutatnak a későbbi kutatásnak. A monográfia a szerző Londonban, a Royal Holloway-en megvédett doktori értekezésének jelentősen továbbfejlesztett és hosszú évek munkájával továbbbővített változata. Társaságunk a díj odaítélésével szakmánk nemzetközi jelenlétének fontosságára is fel kívánta hívni a figyelmet.

A legjobb tudományos kritikának járó Révay József-díjat a Társaság Illés Imre Áronnak ítélte oda.

Illés Imre Áron az *Antik Tanulmányok* 2017-es 1. füzetében jelentette meg kritikáját Pókecz Kovács Attila: *A principátus közjoga* (Kr. e. 27 – Kr. u. 284) című munkájáról. Pókecz Kovács Attila monográfiája a két évvel korábbi, *A királyság és a köztársaság közjogi intézményei* című kötet folytatásaként készült el. Illés Imre Áron nem a szerző

szemléletével vagy módszertanával vitatkozik, sőt megállapítja, hogy ezek tekintetében akár hiánypótló bevezetés is lehetne a jogtörténettel ismerkedő olvasóknak. A recenszens a részletek pontatlanságára koncentrált: ellenőrzi a forráshelyeket, és fellapozza a szakirodalmat, és megtalálja a helyes *locus*okat a hibás hivatkozások helyett.

Társaságunk nagyon fontosnak tartja, hogy a könyvismertetések mellett jelenjenek meg szakmai recenzíók is, amelyekben egy-egy szűkebb szakterület képviselői teszik kritikai elemzés tárgyává a publikációkat. Illés Imre Áron nagyon kritikus hangú bírálatot írt, végig tárgyyszerűen érvelő hangon és meggyőző példaanyaggal. Társaságunk a kritikai attitűdöt és az érvelő pontosságot díjazza a Révai József-díj odaítélésével.

A kiemelkedő teljesítményt nyújtó középiskolai latintanárok munkájának elismerésére alapított Faludi Szilárd-díjat az Ókortudományi Társaság ebben az évben az Eötvös József Gimnázium tanárának, Imre Flórának ítélte.

Imre Flóra, aktív és sikeres irodalmi tevékenysége mellett, immár harmincharmadik éve tanítja a latin nyelvet gimnáziumában, nagy sikerrel és eredményességgel, és mindeközben diákok generációival szeretettette meg a latin nyelvet és a klasszikus ókori kultúrát. Az évek során a különböző országos versenyeken sok kimagasló eredményt értek el tanítványai latin nyelvből. Társaságunk Ábel Jenőről elnevezett latinversenyén diákjai számos alkalommal szereztek meg az első 20 helyezés valamelyikét, továbbá több kiemelt dicséretet és dicséretet érdemeltek ki. Az elmúlt évek OKTV-versenyein számos alkalommal értek el tanítványai előkelő helyezéseket, az első helyet is beleértve. Sikeresen szerepelve az elmúlt évek hazai válogatóversenyein több tanítványa is kijutott az arpinói Cicero-versenyre: közülük ketten előkelő, egy 5. és egy 11. helyezést értek el a Latin diákolimpiának számító versenyen. E díj odaítélésekor Társaságunk Imre Flóra eredményes oktatói és tehetséggondozói tevékenységét díjazva egyben elismerését fejezi ki a budapesti Eötvös József Gimnáziumnak is, hogy oktatási programjában a latin nyelv tanításának méltó helyet és megfelelő körülményeket biztosít.

KOPECZKY RITA – KRUPP JÓZSEF – SIMON LAJOS ZOLTÁN

BESZÁMOLÓ A 2017–2018. TANÉVI ÁBEL JENŐ ORSZÁGOS LATIN TANULMÁNYI VERSENYRŐL

Az Ókortudományi Társaság – az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával – a 2017/2018-as tanévben is megrendezte, immár 54. alkalommal, országos, Ábel Jenőről elnevezett latin tanulmányi versenyt. A Minisztérium versenyünket a Nemzeti Tehetség Program keretében, az Emberi Erőforrás Támogatás-kezelőn keresztül, az NTP-TMV-17-0025 számú pályázat révén támogatta.

Az Ábel Jenő Országos Latin Tanulmányi Verseny 2018. február 9-i első, iskolai fordulóján 27 vidéki és 17 budapesti, azaz összesen 44 iskola 421 diákja versenyzett: 231-en a *minores* (Budapestről 98, vidékről 133) és 190-en a *maiores* (Budapestről 79, vidékről 111) kategóriában. A *maiores* kategória tételének címe „A krétai háborúról”, a *minores* pedig „Elissa menekülése” volt. Az iskolákból 121 dolgozatot küldtek be, ebből 72-t a *maior* (Budapestről 32, vidékről 40), 49-et a *minor* (Budapestről 17, vidékről 32) kategóriában. A döntő fordulóra 35 (19 vidéki és 16 budapesti) iskolából hívtunk be összesen 121 főt, a *maior* kategóriában 72 (Budapestről 32, vidékről 40), a *minor* kategóriában 49 főt (Budapestről 17, vidékről 32), akik közül a megjelent 69 *maior*, 41 *minor* versenyző április 21-én az ELTE BTK-n mérhette össze tudását. A *maiores* kategória tételének címe „Egy rendkívüli építészeti ötlet”, a *minores* pedig „Jövendőlés az első pizzáról” volt. A két forduló tételei honlapunkon, a <http://abeljeno.elte.hu/> címen megtalálhatóak.

A következőkben bemutatjuk a versenyünkön elkövetett jellegzetes fordítási hibákat, általánosabb körű nehézségeket a döntő fordulóra koncentrálván, hiszen az első forduló tételeinek buktatóit a tanár kollégák versenyzőik dolgozatait javítva már megismerhették.

A *maiores* kategória döntőjén a legtöbb hiba félreolvasásból vagy félreszótárazásból adódott; három szó ebből a szempontból különösen nehéznek bizonyult. Az *oleo corpus perunxit* első tagját többen nem az *oleum* főnévből, hanem az *oleo* igéből próbálták levezetni, így születtek többek között a „bűdös testét bekente” vagy „a test szagot árasztott” félrefordítások. Az *interrogavitque, quid vellet* alárendelésének ígéjét többen nem a *volo*, hanem a *vello* alakjának hitték, s így a nyelvtani viszonyok figyelmen kívül hagyásával efféle megoldásokat hoztak létre: „kihallgatta és kiszaggatta”, „megkérdezte, ki szaggatta meg”. A harmadik nagy félreértés a *regionem agris carere* accusativus cum infinitívóhoz kötődik. Nem az igeneves szerkezet felismerése okozott gondot, hanem az, hogy néhány versenyző a *careo* helyett a *caro* ige infinitívusát vélte itt felfedezni (jellemző megoldások: „a vidéket kártolnák a földek”, „a környéket gerebenezik a földművesek”). Ugyanehhez a szöveg-helyhez kapcsolódik egy olyan hiba, mely minden bizonnyal azzal magyarázható, hogy néhány versenyző az emlékezetére hagyatkozott, amikor az *agert* 'ökor' jelentéssel látta el (pl. „de az állam ökörtelen”). Szintén az emlékezetre hagyatkozás lehet az oka annak, hogy a *regionemet* többen is 'királyság' értelemben fordították.

Olykor a szótár címszavainak tanulmányozása nem volt eléggé alapos. A szövegben 'odamegy, odajárul' jelentésben használt *incedo* jelentései között a szótárban valóban ott szerepel a 'megtámad' – többen e mellett tették le a garast (például „megtámadta a királyi család emelvényét”), s hogy ennek a történet szempontjából értelme is legyen, különféle módokon átirták a szöveg folytatását (például úgy, hogy Alexandros börtönbe vetette az építész). A *civitas* szót 'város' helyett többen 'nép' értelemben fordították, ami más összefüggésben indokolt is lehetne, de a „nem fogunk népet építeni” nem éppen működőképes fordítás.

A névmások közül a fentebb már idézett *interrogavitque, quid vellet* kérdő névmása okozott problémát. Ezt többen összekeverték a *quoddal*, és így az indicativus és a coniunctivus felcserélésére kényszerülve ezt és ehhez hasonló fordításokat hoztak létre: „kérdessen, amit akar”.

A vonzatokkal kapcsolatos problémák a *iussit ei locum dari* fordításakor ütköztek elő. A magyar *megparancsol* hatására többen a datívust a *iussit* vonzatának hitték, és úgy értették ezt a helyet, mintha az uralkodó az építésznek parancsolta volna meg, foglaljon helyet.

Sajnos meglehetősen magas volt az olyan dolgozatok száma, melyek lényegében értelmetlen és részben agrammatikus mondatokból álltak. Új jelenség, hogy némelyik dolgozatban lefordítatlanul maradtak bizonyos szavak („azonban akarsz mecum”, „felszólította az ő helyi dariát” [itt a *dari* infinitívusról van szó]).

Végigtekintve a dolgozatokon megállapíthatjuk, hogy a *maiores* kategóriában – szemben a tavalyi versennyel – idén ismét széles volt a szakadék az élmezőny és a többi versenyző teljesítménye között; öröndetes módon idén is akadt néhány egészen kiváló fordítás.

A *minores* kategória döntőjében a legjobbak között idén is éles verseny alakult ki, az élmezőny öröndetes módon széles volt, számos kiváló fordítás született. A döntőbe bejutottak számának aggasztó megcsappanása mellett némi derűlátásra ad okot, hogy olyanok is kiváló eredményeket értek el, akik a latint alacsony óraszámban vagy még csak egy éve tanulják. De feltűnő az is, hogy még a legkiválóbbak máskülönbent pontos és szabatos fordításaiban is előfordulnak pusztá figyelmetlenségből adódó botlások. Igen gyakori és egyre inkább terjedő jelenség az egyes és többes szám, valamint az igeidők felcserélése. Így a *Heus, etiam mensas consumimus?* mondat állítmányát a magas pontszámot elérők közül is többen múlt időben adták vissza, de a *mensas* többes számát sem mindig vették figyelembe: „Még az asztalt is elfogyasztottuk?” Mással, mint figyelemhiánnyal aligha magyarázható a következő fordítás: *sine pastore errabant*: „pásztorukkal bolyongtak”. Gyakori a szótározási bizonytalanságból származó hiba is. A *subsido* 3 esetében sokan ragaszkodtak a szótárban megadott, szó szerinti értelemez (nec *fames eorum subsedit*: „nem telepedett meg az éhségük”), többen olyannyira, hogy inkább a *fames* alanyi mivoltát fogták gyanúba: „nem az éhségtől ültek le”, „nem önnön éhségük miatt ültek le”. Noha a *cogo* 3 ige lemmája a Györkösy-szótárban nem áttekinthetetlenül terjedelmes, jó néhányan nem találtak rá a mondatba illő jelentésre: *donec vos dira fames mensas absumere coget*: „étkezést elfogyasztani össze nem gyűltök”, „szörnyű éhségeket fogtok sürgetni”, „veszes éhség fog az ételek elfogyasztásától elzárni”. Mások, akik a *cogo* 3 megfelelő jelentésére ráleltek, a *dira fames* jelzős szerkezeten botlottak el. A hiba forrása az lehet, hogy a szótárban a *dira, orum n.* és a *dirae, arum f.* jóval előbbre található, mint a *dirus* 3 melléknév. Így születhetett meg pl. az „átkaitok miatt az éhségtől az asztalokat megenni kényszerültök” vagy „az átok az ebédet elfogyasztani kényszerít” fordítás.

Végül nem hallgathatjuk el, hogy a versenyzők egy részének a könnyű szöveg is leküzdhetetlenül nehéznek bizonyult, az egyszerűbb mondatokban sem sikerült kiigazodniuk, és inkább csak találgatni próbáltak. Néhány példa a szöveg első mondatának fordítási kísérleteiből: *Post aliquot annos Troiani, cum ad litora Italiae naves appulissent...*: „Hátul néhány koros trójai, akik Itália partjain kikötöttek...”, „Néhány trójai kiúszott és a partra vonszolták az itáliai hajókat...”, „Amikor valamerre úsztak a trójaiak, szerencsére megszólította őket egy itáliai hajós...”, „néhány trójai, lovuk mellett úszó lovasok”. Nem egy esetben az alapvető művelődéstörténeti ismeretek hiánya csak tetézte a nehézségeket, így válhatott a történet főhőisévé *Troianus*, másutt pedig (a tisztázatlan következetesen használva) *Torianus*.

Összegzőképpen tehát elmondható, hogy az előző évekhez hasonlóan most is igen nagy különbségek mutatkoztak a fordítások minőségében, és ez majdhogynem függetlennek tűnik a latinórak és a latintanulással töltött évek számától. Aggasztó, hogy a figyelemhiányból fakadó félrefordítások mind gyakoribbak, mi több, a legjobbak dolgozataiban is felbukkannak. Biztató viszont, hogy a valóban érdeklődő hallgatók még az esetleg alacsony óraszám ellenére is szép eredményeket képesek elérni.

A versenyen mindegyik, helyezést elért vagy kiemelt dicséretben részesülő tanuló az elismerő oklevél mellé könyvjutalmat is kap, ily módon összesen 60 főt díjazhatunk. A könyvjutalmakat idén 12 kiadó nagylelkű felajánlása biztosította. A következő kiadóknak rójuk itt le hálás köszönetünket Versenyünk lelkes és rendszeres támogatásáért: Szent István Társulat, Tinta, Akadémiai, Argumentum, Kairosz, L'Harmattan, Gondolat, Holnap, Atlantisz, Scolar, Lexika és Hungarovox. Ezenkívül az Ókor című folyóirat szerkesztőisége s kiadója, a Gondolat a két kategória első három helyezettjének és tanáruknak egyéves előfizetést ajánlott fel. Köszönetünket nyilvánítjuk Dörömbözi Jánosnak, aki magánszemélyként nyújtott könyvtámogatást az egykori Telosz Kiadó kiadványaiból.

Továbbá a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója, Varga Benedek a két kategória első 20 helyezettjének egy-egy tiszteleti belépőjegyet ajánlott fel, amely egy diák és egy szülő ingyenes belépésére jogosít fel, és amelyet az év végéig használhatnak fel a díjazottak.

Végezetül szeretnénk köszönetet mondani minden latintanárnak és versenyző diáknak áldozatos munkájukért, az iskolák igazgatóinak a latinoktatás támogatásáért, a verseny szervezőbizottságának a sikeres lebonyolításért. Versenyünk pénzügyeinek és pályázati teendőinek intézéséért továbbá köszönet jár Adamik Bélának és Kopeczky Ritának, az adminisztrációs feladatok lelkiismeretes ellátásáért és a honlap működtetéséért pedig Nemes Juliának.

Összegzőképpen megállapíthatjuk, hogy versenyünk több évtizedes hagyományaihoz méltó módon zajlott le, és remélhetőleg fontos szerepet tud betölteni a középiskolai latinoktatás fennmaradásában, amely egyedül képviseli az ókori kultúrákat és nyelveket a középfokú oktatásban, és így döntő szerepet játszik a magyar okortudomány utánpótlásának biztosításában.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és az Okortudományi Társaság Ábel Jenő Latin Tanulmányi Versenyének végeredménye
2017/2018. tanév

Maiores kategória

I. helyezett

Kövér Blanka, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Pejtsik Júlia,
igazgató: dr. Molnár Katalin

II. helyezett

Nguyen Zsófia Ly, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska,
igazgató: dr. Molnár Katalin

III. helyezett

Hermán Judit, a paksi Vak Bottyán Gimnázium növendéke, tanára: Hermánné Tóthegyi Judit,
igazgató: Hornyánszki Christiane

4. helyezett: *Bíró Áron*, a budapesti Balassi Bálint Nyolcévfolyamos Gimnázium növendéke, tanára: Kaszab László, igazgató: Farkas György
5. helyezett: *Apostol Adrienn*, a budapesti Madách Imre Gimnázium növendéke, tanára: Szücsiné Dr. Laczkó Eszter, igazgató: Mészáros Csaba
6. helyezett: *Breznyán Gergő András*, a kiskőrösi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Szabó Ferenc, igazgató: Szentgyörgyiné Szlovák Mária
7. helyezett: *Tóth Imola Anna*, a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő, igazgató: Barlay Bence
8. helyezett: *Szathmári Benedek*, a debreceni Tóth Árpád Gimnázium növendéke, tanára: dr. Biczóné Porcsin Judit, igazgató: Fenyősné Kircsi Amália
9. helyezett: *Arany Ádám*, a székesfehérvári Teleki Blanka Gimnázium növendéke, tanára: Gajda Péter, igazgató: Szabó Gábor
10. helyezett: *Páczelt Ákos Viktor*, a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnázium növendéke, tanára: Jankovics László, igazgató: Salga Imre
11. helyezett: *Bus Dániel*, a debreceni Svetits Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Géczy M. Erzsébet, igazgató: Bártfay Katalin M. Zsuzsanna
12. helyezett: *Tűzes Johanna Róza*, a budapesti Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Tasnádi Zsuzsanna, igazgató: Hajdó Ákos
13. helyezett: *Varga Réka Fruzsina*, a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő, igazgató: Barlay Bence

14. helyezett: *Kalabay László*, a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő, igazgató: Barlay Bence
15. helyezett: *Farkas Márton*, a budapesti Eötvös József Gimnázium növendéke, tanára: Horváthné Bujtás Anna, igazgató: Moss László
16. helyezett: *Nardai Anna*, a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Illyés Erika, igazgató: Barlay Bence
17. helyezett: *Frank Ágoston*, a soproni Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter, igazgató: Tölly Balázs
18. helyezett: *Kiss Blanka Zselyke*, a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Reitter Zsófia, igazgató: Varga Attila
19. helyezett: *Pálincás Maja*, a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Judit, igazgató: Kissné Hegedűs Éva
20. helyezett: *Gajdán Gréta*, a budapesti Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Tasnádi Zsuzsanna, igazgató: Hajdó Ákos

kiemelt dícséretben részesült

<i>Pusztai Réka</i>	a kecskeméti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Marton József
<i>Siklér János</i>	a budapesti Baár-Madas Református Gimnázium növendéke, tanára: Marton Ágota Flóra
<i>Fejes Dorottya</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Illyés Erika
<i>Hepp Anna</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Bánfay Ágota
<i>Sudár Richárd</i>	a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária
<i>Tóth Mária Gizella</i>	a budapesti Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Tasnádi Zsuzsanna
<i>Bibó Emma</i>	a budapesti Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola növendéke, tanára: Bognár Zsuzsanna
<i>Vadler Emma</i>	a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya
<i>Hugyecz Karina</i>	a kiskunhalasi Bibó István Gimnázium növendéke, tanára: Kovács Erika
<i>Kovács Péter</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Judit
<i>Sas Petra</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Reitter Zsófia
<i>Gulyás Lilla</i>	a budapesti Madách Imre Gimnázium növendéke, tanára: Szücsiné Dr. Laczkó Eszter
<i>Czékmán Flóra</i>	a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária
<i>Lits Levente</i>	a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Czákó Tiborné, Héray Zsuzsanna Katalin
<i>Selmeci Mátyás</i>	a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Csértán Judit
<i>Bertalan Domonkos</i>	a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Czákó Tiborné
<i>Tóth Bálint</i>	a budapesti Eötvös József Gimnázium növendéke, tanára: Horváthné Bujtás Anna
<i>Dorogi Márk</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Judit
<i>Molnár Farkas</i>	a budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Szedenik Enikő
<i>Schubauer Panna</i>	a szentendrei Református Gimnázium növendéke, tanára: dr. Török Márta

dicséretben részesült

<i>Zirci Márton</i>	a szentendrei Ferences Gimnázium növendéke, tanára: Mórén Judit
<i>Zaharov Viktória</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Reitter Zsófia
<i>Szabó Adél</i>	a paksi Vak Bottyán Gimnázium növendéke, tanára: Hermánné Tóthegyi Judit
<i>Tóth Júlia</i>	a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya

<i>Pinke László</i>	a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária
<i>Szőgi Richárd Jácint</i>	a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium növendéke, tanára: Máténé Kis-Rácz Edit
<i>Fácán Bálint</i>	a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Csértán Judit
<i>Györe Nikolett</i>	a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium növendéke, tanára: Máténé Kis-Rácz Edit
<i>Bella Márton</i>	a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Czákó Tiborné
<i>Szabó Bence</i>	a budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Szedenik Enikő
<i>Mátéffy Johanna</i>	a szentendrei Ferences Gimnázium növendéke, tanára: Mórén Judit
<i>Keresztes Petra</i>	a székesfehérvári Teleki Blanka Gimnázium növendéke, tanára: Gajda Péter
<i>Pulics Apollónia</i>	a makói József Attila Gimnázium növendéke, tanára: Palotás György
<i>Breznay Richárd</i>	a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Devich Dénes
<i>Dezső Luca</i>	a budapesti Eötvös József Gimnázium növendéke, tanára: Horváthné Bujtás Anna
<i>Csapodi Kinga</i>	a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Devich Dénes

Minores kategória

I. helyezett

Gráfel Eszter, a debreceni Svetits Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Géczy Erzsébet,
igazgató: Bártfay Zsuzsanna

II. helyezett

Árpási Zalán, a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Jankovics László, igazgató: Salga Imre

III. helyezett

Bakos Dóra Borbála, a budapesti Patrona Hungariae Gimnázium növendéke, tanára: Gazdag M. Gemma,
igazgató: Rubovszky Rita

4. helyezett: *Pintér Róbert*, a pécsi Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma növendéke, tanára: László Levente, igazgató: Dobosi László
5. helyezett: *Samu Zsófia*, a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Paulus Frigyes, igazgató: Varga Attila
6. helyezett: *Jakó Attila*, a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorló gimnázium növendéke, tanára: Jankovics László, igazgató: Salga Imre
7. helyezett: *Solymosi Lili*, a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya, igazgató: Papp György
8. helyezett: *Rabi Hanna*, a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária, igazgató: Orosz Ágoston
9. helyezett: *Makrai-Kis Balázs*, a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya, igazgató: Papp György
10. helyezett: *Soós Regina*, a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Talabér Miklós, igazgató: Kissné Hegedűs Éva

kiemelt dicséretben részesült

<i>Márky Anna</i>	a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya
<i>Garamvölgyi Glória Bella</i>	a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária
<i>Polgár Sándor</i>	a budapesti Városmajori Gimnázium növendéke, tanára: Zaránd Kinga
<i>Varga Mária Krisztina</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
<i>Ujvári Adél</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Talabér Miklós
<i>Szabó Evelin</i>	a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária
<i>Varga Kadosa</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
<i>Szítás-Kiss Gergő</i>	a budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Dr. Kukucskáné Szalotai Erika
<i>Molnár Lilla</i>	a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya
<i>Nagy Flóra</i>	a szentendrei Református Gimnázium növendéke, tanára: dr. Török Márta

dicséretben részesült

<i>Füzesi Marcell</i>	a debreceni Svetits Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Géczy Erzsébet
<i>Lankovics Lilla</i>	a soproni Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter
<i>Wilcsinszky Ádám</i>	a soproni Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter
<i>Palóczy Dániel</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Talabér Miklós
<i>Erdős Csaba</i>	a debreceni Medgyessy Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Kocsis Márta

HORVÁTH LÁSZLÓ

BESZÁMOLÓ A *BYZANZ UND DAS ABENDLAND VI.*
(ELTE EÖTVÖS JÓZSEF COLLEGIUM – 2018. ÁPRILIS 16–19.)
KONFERENCIÁRÓL

Az ELTE Eötvös József Collegiumban működő kutatócsoport, amelynek kerekeit a *Társadalmi kontextus a szövegkritika tükrében: Bizáncon innen és túl* című nagy nemzetközi NKFIH-pályázat (NN 124539) és a kutatóegyetemi, valamint bölcsészettudományi (ELTE BTK) támogatással létrejött EC Byzantium Központ biztosítja, 2018. április 16–19. között közel hetven előadó részvételével immár hatodik alkalommal rendezte meg a *Byzanz und das Abendland / Byzance et l'Occident* konferenciát. A *Gallica, Italica, Germanica, Graeca* és *Hellenica* ülészakok rövid leírását a konferencia részegységeinek szervezői állították össze: Egedi-Kovács Emese, Ludmann Ágnes, Sára Balázs, Juhász Erika és Solti Dóra. Az összegzések után a konferenciára megjelentetett és bemutatott kötetek bibliográfiai adatait (és elektronikus elérési és honlaphelyeit), néhány további kimutatást (adatok), majd a résztvevők nevét közöljük.

A konferencia nagy egységeit Éric Fournier (Franciaország), Dimitrios Letsios (Görögország) és Elisabeth Ellison-Kramer (Ausztria) nagykövetek nyitották meg. A konferenciát köszöntötték Frédéric Rauser (Francia Intézet), Gian Luca Borghese (Olasz Kultúrintézet) és Regina Ruzs (Osztrák Kulturális Fórum) igazgatók, valamint Borhy László, az ELTE rektora is.

Gallica

A konferencia hétfő délelőtti *Gallica–Graeca* szekcióján a Bizánc és Nyugat közötti kulturális, diplomáciai és irodalmi kapcsolatok vizsgálata került előtérbe. Benoît Grévin a párizsi CNRS kutatója a Szicíliai Királyság Magyarországgal, a Balkánnal és Bizánccal való diplomáciai kapcsolatait vizsgálta az újabban előkerült levelezések tükrében („Un corpus de source en mouvement: les relations diplomatiques du royaume de Sicile avec la Hongrie, les Balkans et Byzance sous Frédéric II et Conrad IV [1220–1254]”). Filippo Ronconi (EHESS-PSL) a Vaticanus 1666-os jelzetű bizánci kézirat néhány paleográfiai érdekességére hívta fel a figyelmet, amelyek egyszersmind új megvilágításba helyezik Zakariás pápa Szentlélekkel kapcsolatos tanítását („L'« Esprit reste dans le ciel » ? Une proposition sur la procession du saint Esprit selon le pape Zacharie [sur la base d'un détail inédit du Vat. gr. 1666]”). Egedi-Kovács Emese (EC) előadásában a *Barlám és Jozafát* regényes szentélet görög változatának kompilációs jellegét emelte ki, rávilágítva a „vendégszövegek” elbeszélésen belüli narratológiai szerepére („Barlaam et Josaphat : une

œuvre de compilation”). Paul-Victor Desarbres (Université Paris Sorbonne [Paris IV]) újabb érdekes összefüggésekre hívta fel a figyelmet Blaise de Vigenère Chalkokondylés-fordításával kapcsolatban („« Vous vouliez nous envoyer à Constantinople? » : la croisade et ses détournements chez Blaise de Vigenère [1523–1596]”). A délutáni ülészakot Paolo Odorico (EHESS) plenáris előadása nyitotta meg, amelyen a párizsi EHESS professzora a bizánci szentéletek retorikai jellegzetességeit elemezte („La rhétorique de la sainteté”). Kiss Sándor (Debreceni Egyetem) Villehardouin *Bizánc megvétele* című művének nyelvi és elbeszéléstechnikai jellegzetességeire hívta fel a figyelmet („Progression textuelle et articulation du récit dans La Conquête de Constantinople de Villehardouin”). Andrea Ghidoni (Università di Macerata) a Mediterráneum és Európa között „vándorló” hősi motívumok formálódását mutatta be bizánci és nyugati elbeszéléseken keresztül („Saint Théodore, Saint Georges, Digénis Akritas, Aiol : types et motifs héroïques qui traversent la Méditerranée et l’Europe”). Romina Luzi (EHESS) a bizánci regényekben megjelenő narrátor szerepét vizsgálta („L’émergence du narrateur dans les romans paléologues”). Szász Géza (Szegedi Tudományegyetem) a középkori Magyarországgra vonatkozó útleírásokat elemezte („Comment lire le récit de voyage médiéval? Analyse du corpus de Hongrie”).

Italica

A hagyományosan *Fonti ed interpretazioni* című ülészakot a konferenciasorozat történetében másodszor a Budapesti Olasz Kultúrintézet Fellini-terme fogadta be. A délutánt Gian Luca Borghese, az Intézet megbízott igazgatójának és Ludmann Ágnes, az Eötvös Collegium Olasz műhely vezetőjének üdvözlő szavai után Renzo Tosi *Proverbi e cinema. Alcuni esempi* című plenáris előadása nyitotta meg. Tosi professzor, az antik közmondások szakértője plenáris értekezésében össze kívánta kötni a huszadik századi filmes kultúrát az antik hagyományokkal. Előadásában számos példát mutatott arra – nem kizárólag olasz filmművészeti alkotásokból –, hogy az antik közmondások hogyan élnek tovább, valamint hogyan módosulnak audiovizuális környezetben, eltérő műfajú filmes alkotásokban. A rövid vita és kávészünet után a szekciót Víg Éva (MTA–SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és Recepció Kutatócsoport) *Favola esopica fra Medioevo e prima età moderna* című előadása nyitotta meg, melyben Aisópos és a mese műfajának középkori recepciójáról, felhasználási módjairól beszélt a reneszánsz kezdetéig, és különböző ősnymotatványokat, mesefeldolgozásokat mutatott példaként. Falvay Dávid (Eötvös Loránd Tudományegyetem) *Novità su un codice italiano „bizantino” di Budapest* című előadásában az ELTE Egyetemi Könyvtárának Cod. Ital. 3. jelzésű kódexével kapcsolatos legújabb felfedezésekről számolt be. Gian Luca Borghese (C.R.I.S.M. – Università di Torino) *La legge e il canone a Bisanzio sotto Leone VI: un caso specifico di disapplicazione con il sostegno del patriarca di Roma* című előadásában a VI. Leó pápa korában hatályos házassági törvényt és annak különböző módosításait elemezte. Az ülészak zárásaként Ertl Péter (MTA–SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és Recepció

Kutatócsoport) *Per le fonti poetiche e scientifiche del De remediis petrarchesco* című előadásában Petrarca egyik leghíresebb latin nyelvű művének, a *De remediis utriusque fortunae* című dialógusnak néhány olyan forrására igyekezett rávilágítani, amelyeknek az eddig megjelent modern szövegkiadásokban nem szenteltek kellő figyelmet.

Az olasz ülésnapot Monica Bini, a Bolognai Tudományegyetem oktatójának *Breve storia del libro nell'antichità romana* című, hallgatóknak szóló szemináriuma egészítette ki, amely a könyv születésébe nyújtott betekintést.

Germanica

A VI. *Byzanz und das Abendland* konferencia csütörtöki zárónapján – a *Hellenica* szekcióval párhuzamosan – a Collegium Paepcke–Borzsák-kabinetjében került sor a 2013-as indulása óta immár ötödik, *Quelle und Deutung* elnevezésű germanisztikai paleográfiai-kodikológiai szakmai eszmecsereére. A rendezvényt a szakmai program előestéjén az Országos Széchényi Könyvtárban tartott – Regina Rusz, az Osztrák Kulturális Fórum igazgató asszonya által megnyitott – könyvbemutató vezette fel, melyen a 2016-os *Quelle* szekció referátumainak írásos változatából összeállított, összesen hét német nyelvű tanulmányt tartalmazó konferenciakötetet Christine Glaßner, az Osztrák Tudományos Akadémia Középkortudományi Intézete Könyv- és Kéziratosztályának vezetője és Sára Balázs, az EC Germanisztika műhelyének vezetője, a kötet szerkesztője mutatta be (*Quelle und Deutung IV. Beiträge der Tagung Quelle und Deutung IV am 23. November 2016. EC-Beiträge zur Erforschung deutschsprachiger Handschriften des Mittelalters und der Frühen Neuzeit, Bd. I.IV [=Antiquitas–Byzantium–Renascentia XXXIII]*. Hrsg. von Balázs Sára. Budapest: ELTE Eötvös Collegium 2018. 252 p.).

A hagyományosan igen jó, családias hangulatú kollokviumon (Christine Glaßner, Maria Stieglecker, Katrin Janz-Wenig és Sára Balázs elnöklése mellett) ezúttal egyenként 25 perces referátumokban összesen kilenc előadó: filológus, irodalomtörténész, történész és művészettörténész (az ÖAW Institut für Mittelalterforschung, Abteilung Schrift- und Buchwesen öt osztrák tudományos munkatársa és négy hazai középkorász) számolt be a XIV–XVIII. századi német nyelvű kéziratok kutatásában elért újabb eredményeiről.

A délelőtti ülészakon elsőként Maria Stieglecker filigranológus-kodikológus *Schlüssel zur Handschrift. Wo schrieb Johannes von Speyer seine Bücher?* című előadásában a középkori scriptor–kézirat-problematika egyik jellemző esettanulmányát vázolta a XV. században élt melki bencés szerzetesnek, Johannes von Speyernek tulajdonított kéziratokat tartalmazó kódexek elemzése alapján. Katrin Janz-Wenig, az ÖAW kéziratosztályának filológus kutatója a középkori, napi használatra szánt népnyelvi (német) prédikációgyűjtemények alapkonceptióját igyekezett rekonstruálni ugyancsak egy konkrét esettanulmány keretei közt („*Schaffen und Nachahmen.*“ *Formen der Neukontextualisierung im ausgehenden Mittelalter am Beispiel eines volkssprachlichen Predigtkorpus*). Christine Glaßner „*Colligite fragmenta ne pereant.*“ *Bemerkungen zur*

Graeca

A konferenciát megnyitó francia nyelvű előadások döntő többségükben a bizánci irodalommal, kultúrával és azok nyugati kölcsönhatásaival foglalkoztak. Ezt a tematikus vonalat vitte tovább a délután zárószekciója, amely a papiruszos forrásokra fókuszált. A görög nyelvű, kései papiruszokat feldolgozó tematikus blokk már a „Graeca” szekciók sorát nyitotta, melynek előadói az Eötvös József Collegium Byzantium Központjának kutatói, illetve támogatói. Az új egység előtt Elisabeth Ellison-Kramer, az Osztrák Köztársaság magyarországi nagykövete mondott köszöntőt. Hermann Harrauer professzor, az Osztrák Nemzeti Könyvtár Papiruszgyűjteménye korábbi igazgatójának nyitó előadása (*Emanzipation in Papyri*) és Claudia Kreuzsaler, a Papiruszgyűjtemény munkatársának előadása (*Die Aufhebung der tutela mulierum und das ius liberorum in den nachkonstantinischen Papyri*) után Berkes Lajos (Humboldt-Universität zu Berlin) következett (*Greek Scribes and Administration in 8th-Century Egypt*), majd öt ELTE-s hallgató (akik közül Horváth Janka Júlia, Keresztény Júlia, Juhász Daniella és Kovács István az Eötvös József Collegium Bollók János Klasszika-filológia műhelyének is tagjai) prezentálta az általuk gondozott kiadatlan dokumentáris papiruszokkal kapcsolatos legújabb eredményeket.

A Byzantium Központhoz kötődő kutatások bemutatása a keddi napon elsősorban történeti tárgyú előadásokkal folytatódott. A nyitó előadás előtt Bálint Csanád akadémikus, a Magyar Bizantinológiai Társaság elnöke köszöntötte az egybegyűlteket, majd Peter Schreiner, a Kölni Egyetem professor emeritusának plenáris előadását (*Anna von Frankreich [1180] oder Anna von Ungarn [1272]: Zum illustrierten Brautgedicht im Vaticanus gr. 1851*) elnökölte. A Szerb Tudományos Akadémia kutatója, a legutóbbi nemzetközi bizantinológiai kongresszus egyik főszervezője, Srđan Pirivatrić (*The Translatio of the Relics of St John of Rila from Serdica to Esztergom and back. Some Observations on the Historical Context of a furtum sacrum*) mellett az athéni Kapodistrias Egyetem bizantinológusa (Salvatore Costanza: *Die Reise des Johannes VIII Palaiologos nach Ungarn laut Francesco Filelfo und anderen Quellen*) és a mainzi Johannes Gutenberg Egyetem fiatal kutatója (Laura Borghetti: *Hoffnung und Enttauschung einer Quelle. Die Vita des heiligen Gregorios Dekapolites und seine Reisen zwischen Ost und West*) adott elő. A folytatásban Bojana Pavlović (Srpska akademija nauka i umetnosti Beograd) a XIV. századi bizánci propagandáról beszélt, Vratislav Zervan (Österreichischen Akademie der Wissenschaften) pedig IV. Károly IV. Dusan Istvánnak és V. Palaiologos Ióannés bizánci császárnak írt leveleihez fűzött kritikai megjegyzéseket. Diószegi Szabó Pál (Szegedi Tudományegyetem) VII. Bíborbanszületett Konstantin egyik jogi rendelkezéséről (a szándékos emberölést elkövetők menedékjogáról) érkezett. Az utolsó szekcióban Tóth Anna (MTA BTK) a sokat vitatott bizánci cirkuszi „pártok” civil életre gyakorolt hatását elemezte, Ekler Péter (OSZK) pedig a tudós humanista, Geórgios Trapezuntios munkásságáról alkotott képünket gazdagította újabb elemekkel.

A *Graeca*-előadások a konferencia 3. napján is folytatódtak: Takács Miklós, az MTA BTK kutatójának vetítőképes előadása (*Kontroversen in der Geschichte der Stadt*

Sirmium zwischen 568 und 1180) után Rózsa Márton (ELTE) a XII. századi bizánci leveleket vizsgálta új nézőpontból, Horváth László, a konferencia főszervezője (ELTE, Eötvös Collegium) pedig egy népszerű érvelési formának a bizánci szónoklattani kézikönyvekben való előfordulását vizsgálta (*A Popular Example of extra orationem Argument in Byzantine Rhetorical Handbooks. Invention and beyond*). A szekciót Borhy László, az ELTE rektorának előadása (*Rudimenta fundamentorum: Bemerkungen zu spättrömischen Befestigungsmassnahmen in Pannonien*) zárta.

A délelőtti zárórendezvénye a jelképes és hagyományosnak mondható hallgatói szekció volt, melynek keretében a Bollók János Klasszika-filológia műhely hat tagja (Horváth Janka Júlia, Kovács Dominika, Farkas Flóra, Juhász Daniella, Molnár Zalán és Kovács István) mind szakmai, mind nyelvi (francia, angol, német) szempontból rendkívül igényes előadással lépett a nemzetközi hallgatóság elé.

A nap végén a konferencia résztvevői Zsoldos Endre (MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont) és Ekler Péter (OSZK) vezetésével megtekinthették az Országos Széchényi Könyvtár új, impozáns kiállítását (*Regiomontanus 550*), majd a tavalyi konferencia germanista és bizánci tárgyú előadásaiból készült két kötet bemutatására került sor ugyanott. Az eseményt Regina Rusz, az Osztrák Kulturális Fórum igazgató-nője nyitotta meg.

A konferenciával párhuzamosan Hermann Harrauer és Claudia Kreuzsaler – szintén a hagyományok jegyében – papirológiai szemináriumokat tartott az érdeklődő hallgatóknak, akik újabb kiadatlan papiruszok publikálására kaptak lehetőséget.

Hellenica

A hatodik alkalommal megrendezett *Bizánc és a Nyugat* nemzetközi konferencia-sorozat negyedik alkalommal adott otthont a magyarországi újjörög tanulmányok szempontjából kiemelkedő jelentőségű görög napnak, amelynek során görög nyelvű előadások hangzottak el bizánci és újjörög témakörökből.

A szekciónyitó plenáris előadáson Vasileios Katsaros, a thessaloniki Aristotelés Egyetem nyugalmazott professzora Thessaloniki és Konstantinápoly kapcsolatát elemezte a XIII. századi Palaiologos-reneszánsz idején, és betekintést nyújtott az ezzel kapcsolatos, kiadás előtt álló episztolográfiai korpuszba, valamint az eredeti kéziratokba is. A bizánci tárgyú előadásokat Solti Dóra (ELTE) folytatta, aki az Aischinés-szöveg-hagyomány egy speciális kérdését, a korpusz kora bizánci kialakulását elemezte. Delbó Katalin (ELTE) egy bizánci füstölő domborműábrázolásait állította párhuzamba a korabeli regény *ekphrasis*aival.

Az újjörög tárgyú előadások sorát Dimitrios Letsios tudományos kutató, budapesti görög nagykövet nyitotta a modern görög nemzeti identitás tartalmának XIX. századi változásairól, valamint Bizánc és az újjörög nemzettudat kapcsolatáról szóló előadásával. Őt követte Konstantinos Nakos (ELTE) előadása Andreas Mitsou kortárs görög író Ipirosz-képéről, valamint Lina Basoucou (ELTE) és Simos Papadopoulos (Démokritos Egyetem, Thrákia) előadása Euripidész *Alkésztis*ének egy modern színpadi feldolgozásáról.

A konferenciára megjelentetett és a rendezvényeken bemutatott kötetek

ANTIQUITAS – BYZANTIUM – RENASCENTIA, sorozatszerkesztők: Farkas Zoltán – Horváth László – Mészáros Tamás (ISSN: 2064-2369)

(a sorozat kötetei letölthetők: <http://byzantium.eotvos.elte.hu/kiadvanyok/on-line/>)

XXXII: Erika Juhász (Hrsg.): *Byzanz und das Abendland V. Studia Byzantino-Occidentalia*. ELTE Eötvös József Collegium, Budapest, 2018. 187 p.

XXXIII: Balázs Sára (Hrsg.): *Quelle und Deutung IV. Beiträge der Tagung Quelle und Deutung IV am 23. November 2016*. (EC-Beiträge zur Erforschung deutschsprachiger Handschriften des Mittelalters und der Frühen Neuzeit, Bd. I.IV.). ELTE Eötvös József Collegium, Budapest, 2018. 243 p.

XXXIV: Emese Egedi-Kovács (éd.): *Byzance et l'Occident IV. Permanence et migration*. Collège Eötvös József ELTE, Budapest, 2018. 280 p.

Adatok

Előadók (összesen 7 országot képviselve): francia: 7 fő; görög: 4 fő; német: 4 fő; olasz: 5 fő; osztrák: 10 fő; szerb: 2 fő; magyar: 35 fő. Összesen: 67 fő. [Külföldi: 32 fő; magyar: 35 fő.] Ebből: PhD- és MA-diák, fiatal kutató: 8 fő.

Magyarországi külföldi képviseletek: francia, görög és osztrák nagykövet; francia és olasz kultúrintézetek, valamint az Osztrák Kulturforum igazgatója.

Támogatók: NKFIH NN 124539; Österreichisches Kulturforum Budapest; Institut Français de Budapest; Istituto Italiano di Cultura Budapest; Görög Köztársaság Magyarországi Nagykövetsége; Eötvös Loránd Tudományegyetem; ELTE Eötvös József Collegium; International Courtly Literature Society, Hungarian Branch; Magyar Bizantinológiai Társaság.

Résztvevők

Bálint Csanád (MTA BTK Régészeti Intézet; Magyar Bizantinológiai Társaság, elnök); Bartz, Gabriele (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung); Basoucou, Lina (ELTE BTK Görög Tanszék; EC Byzantium Központ); Berkes Lajos (Humbolt-Universität zu Berlin, Theologische Fakultät); Berzeviczy Klára (PPKE BTK Germanisztika Tanszék); Bini, Monica (Alma Mater Studiorum – Università di Bologna); Bódai Dalma (ELTE Történettudományi Doktori Iskola); Borghese,

Gian Luca (Addetto culturale dell'Istituto Italiano di Cultura di Budapest; Centre for Research on Medieval Institutions and Societies – Università di Torino); Borghetti, Laura (Johannes Gutenberg Universität Mainz, Historisches Seminar, Byzantine Studies); Borhy László (ELTE, rektor); Cermann, Regina (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung); Costanza, Salvatore (National and Kapodistrian University of Athens, Faculty of Philology, Department of Classics); Delbó L. Katalin (ELTE BTK Görög Tanszék; EC Byzantium Központ); Desarbres, Paul-Victor (Université Paris-Sorbonne, Paris IV, Littérature Française et Comparée); Diószegi Szabó Pál (SZTE ÁJTK, jogtörténeti tudományos munkatárs); Egedi-Kovács Emese (ELTE Eötvös József Collegium; EC Byzantium Központ); Ekler Péter (OSZK Régi Nyomtatványok Tára); Ellison-Kramer, Elisabeth (Botschafterin der Republik Österreich); Ertl Péter (MTA–SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és Recepció Kutatócsoport); Falvay Dávid (ELTE BTK Olasz Nyelvi és Irodalmi Tanszék); Farkas Flóra (ELTE Eötvös József Collegium); Fournier, Éric (Ambassadeur de France en Hongrie); G. Molnár Péter (PPKE BTK, tudományos munkatárs); Ghidoni, Andrea (Università di Macerata, Dipartimento di Studi umanistici); Glassner, Christine (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung); Grévin, Benoît (Centre National de la Recherche Scientifique); Harrauer, Hermann (Hofrat Dir. i. R. der Papyrussammlung und des Papyrusmuseums der Österreichischen Nationalbibliothek); Horváth Janka Júlia (ELTE Eötvös József Collegium); Horváth László (ELTE Eötvös József Collegium, igazgató; EC Byzantium Központ); Janz-Wenig, Katrin (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung); Juhász Daniella (ELTE Eötvös József Collegium); Juhász Erika (ELTE Eötvös József Collegium; EC Byzantium Központ); Katona Tünde (SZTE BTK Germán Filológiai Intézet, intézetvezető); Katsaros, Vasileios (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης); Keller, Karl-Heinz (Bayerische Staatsbibliothek München); Keresztény Júlia (ELTE Eötvös József Collegium); Kiss Balázs (ELTE BTK Ókortudományi Intézet); Kiss Sándor (DE BTK Francia Tanszék); Kovács Dominika (ELTE Eötvös József Collegium); Kovács István (ELTE Eötvös József Collegium; EC Byzantium Központ); Kreuzsaler, Claudia (ÖNB Wiener Papyrussammlung); Letsios, Dimitrios (Botschafter von Griechenland in Ungarn); Ludmann Ágnes (ELTE Eötvös József Collegium, Olasz műhely, műhelyvezető); Luzi, Romina (École des hautes études en sciences sociales; Centre d'Etudes Byzantines, Néo-Helléniques et Sud-Est Européennes); Molnár Zalán (ELTE Eötvös József Collegium); Nakos, Konstantinos (ELTE BTK Görög Tanszék; EC Byzantium Központ); Odorico, Paolo (École des hautes études en sciences sociales); Papadopoulos, Simos (Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης); Pavlović, Bojana (Srpska akademija nauka i umetnosti Beograd); Pirivatrić, Srđan (Srpska akademija nauka i umetnosti Beograd); Rauser, Frédéric (Directeur de l'Institut Français de Budapest); Ronconi, Filippo (École des hautes études en sciences sociales, Paris Sciences et Lettres); Rózsa Márton (ELTE BTK Középkori és Kora Újkori Egyetemes Történeti Tanszék); Rusz, Regina (Direktorin des Österreichischen Kulturforums Budapest); Sára Balázs (ELTE Eötvös József Collegium, Germanisztika műhely, műhelyvezető); Schreiner, Peter (Universität zu Köln, Philosophische Fakultät,

Byzantinistik und Neugriechische Philologie); Sedda, Filippo (Biblioteca provinciale San Francesco a Ripa); Solti E. Dóra (ELTE BTK Görög Tanszék; EC Byzantium Központ); Stieglecker, Maria (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung); Szász Géza (SZTE BTK Francia Tanszék); Takács Miklós (MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Régészeti Intézet); Tosi, Renzo (Alma Mater Studiorum – Università di Bologna, Dipartimento di Filologia Classica e Italianistica, Lingua e letteratura greca); Tóth Anna (MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont); Vida Tivadar (ELTE Régészettudományi Intézet); Vígh Éva (MTA–SZTE Antikvitás és Reneszánsz: Források és Recepció Kutatócsoport); Zervan, Vratislav (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Institut für Mittelalterforschung); Zsoldos Endre (MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont).